

צפורן שפירשה

י. צפורן שפירשה, וכן רצועות דקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן, אם פרשו רובן - אין בהם משום גוזז מן התורה אפילו כשחותכן בכלי, כיון שהם קרובים להנתק, אלא שאסור מדברי סופרים.

אבל מותר להסיר ביד אפילו לכתחילה אם הן מצערות אותו, שאין זו דרך גזיזה. והוא שפירשו לצד הצפורן, ויש אומרים כלפי הגוף. וצריך לחוש לשני הפירושים¹⁶.

יא. ואם לא פירשו רובן ונטלן ביד - פטור אבל אסור, חתכן בכלי - חייב משום גזוז¹⁷.

יבלת

יב. אסור לחתוך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי, בין לו בין לאחרים, בין יבלת לחה בין יבשה.

ואם חתך יבלת לחה בכלי - חייב משום גוזז, להמחייבים משום גזיזה אף אם אין צריך למה שגזוז¹⁸.

כותב

יג. הכותב הוא מאבות מלאכות, שכן היו כותבין על קרשי המשכן לסימן לידע איזה בן זוג¹⁹.

מג"א סי' שג סקכ"ב. שוע"ר סי' שכז ס"ג). ומותר להפריד את השערות זו מזו ביד (ע"פ רמ"א סי' שג סכ"ו). ולענין סריקת פאה נכרית בשבת - ראה בדי השלחן סי' קמו סקכ"א שאין בזה משום תולש, כיון שאין איסור פסיקה בדבר תלוש, ומתיר לסרוק מעט במברשת רכה המיוחדת לשבת, ושם הפאה אינה ראויה ללבישה אלא ע"י סריקה - אסור לסורקה משום מתקן מנא. וראה גם בדה"ש סי' קמג

סוסק"ו.
ומותר להסתכל במראה בשבת, ואין חשש שמא יסיר נימין המדולדלים מראשו וזקנו (ע"פ שוע"ר סי' שב סכ"ה).
וראה לעיל סי' שיג-ד מדין איסור בונה בשערות, ובסי' שיז לענין קליעת שערות.
16. שוע"ר סי' שכח סל"ז.
17. שוע"ר שם.
18. שוע"ר ס"ג.
19. שוע"ר ס"ד.

יך. [הכותב ביד שמאל - פטור²⁰].

טן. הכותב אינו חייב אלא על שתי אותיות. אבל על אות אחת - פטור, אבל אסור מן התורה כשאר חצי שיעור²¹.

טז. המגיה אות אחת כגון שנמל לגנו של חי"ת ונעשו שני זייני"ן - חייב²². והמגיה אות אחת כגון שנמל לגנו של ד' ועשאו ר' - פטור, אבל אסור מן התורה²³.

יז. אינו חייב אלא כשכותב בדבר המתקיים²⁴ על גבי דבר המתקיים. אבל מדברי סופרים אסור אפילו בדבר שאינו מתקיים על גבי דבר שאינו מתקיים, כגון לכתוב במשקין ומי פירות על עלי ירקות וכיוצא בהן. ולכן צריך לזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השלחן, או לחקוק באפר²⁵ או בשומן קרוש או בדבש²⁶.

יח. אבל מותר לרשום באויר כמין אותיות, כיון שאין רישומן ניכר כלל²⁷. והוא הדין על השלחן שלא במשקין²⁸, שגם בזה אין רישומן ניכר כלל²⁹.

יעקב או"ח סי' קב שמותר מטעם פסיק רישיה דלא ניחא ליה בתרי דרבנן (כתיבת ע"ג דבר שאינו מתקיים וכלאחר יד). ולכאורה זה מתאים גם עם שיטת רבנו בסי' שיד ס"ג שמתיר פסיק רישיה בתרי דרבנן, ובפרט כאן שזהו פסיק רישיה דלא ניחא ליה, שלשיטת רבנו בסי' שכ סוסכ"ד אפשר לסמוך בזה לקולא כשיש עוד טעמים להקל.

26. שוע"ר ס"ו.

27. והיינו שמוליך אצבעו באויר כעין כתיבת אותיות (חידושי צ"צ נ, ב בסופו).
28. אבל אסור לרשום על זכוכית החלון בימי הקור שהם לחים מן הקור (פמ"ג משב"ז סק"ג. הובא בקצוה"ש סי' קמד בדה"ש סק"ה).

29. שוע"ר ס"ו. ואע"פ שע"י כן מאמן ידו לכתיבה - אין בכך כלום, וכן מותר לראות אומנות בשבת אע"פ שלומדה (שוע"ר שם. וראה גם צ"צ שם. וראה לעיל סי' שו-שו).

20. שוע"ר סי' לב ס"ז. הכותב ברגלו בפיו ובמרפקו וכן בגב ידו שהפך ידו וכתב - פטור (שבת פי"ב מ"ה. וראה גם שוע"ר שם), ומזה מובן שאם לא הפך ידו - חייב בכל אופן אפילו אחז הקולמוס באצבעות אחרים (ע"פ חידושי צ"צ נ, רע"ג).

21. שוע"ר ס"ד.

22. שוע"ר ס"ה.

23. שוע"ר שם. קטע זה בשוע"ר מוקף בחצו"ג, וראה חידושי צ"צ נ, ד שכתב שיתכן שזה הגהת מהרי"ל (אחי אדה"ז).

24. לכאורה נראה דלא בעינן כתב שיתקיים זמן רב, אלא לאפוקי מי פירות (חידושי צ"צ נ, א). וראה בדה"ש סי' קמו ע' לד בהגהת דבעינן שיתקיים איזה זמן. ולענין כתיבה במחשב - ראה חול המועד כהלכתו פ"ו הערה רכה.

25. או בעפר (קצוה"ש סי' קמד ס"ד). ולענין ללכת על עפר בנעליים שע"ג הסוליה ישנם כיתוביות, ראה שו"ת חלקת

יט. הכותב ולא גמר אותיותיו כתיקונן³⁰ - פטור עליו, אלא שאסור מדברי סופרים³¹.

כ. כל שהוא תבנית איזה כתב אפילו אינן אותיות ידועות אלא שרגילים לסימן בעלמא, כגון הסימנים שרגילים לעשות בהם המספר - הרי זה נקרא תבנית כתב, וחייב עליו אם עשאו בדבר המתקיים³², ובדבר שאינו מתקיים - אסור מדברי סופרים³³.

חיבור אותיות

כא. אם תוחב אותיות של כסף בכגד - נקרא כתב, ואסור לעשותו בשבת³⁴.

כב. אותן ספרים שכתוב עליהם אותיות בראשי חודי הדפים - יש אוסרין לנעלן בשבת, משום כותב. ואף שאינו מתכוין לכך - פסיק רישיה ולא ימות הוא. ויש מתירין, שכיון שהאותיות הן כתובות כבר אלא שמחוסרין קריבה בעלמא - אין בזה משום כותב³⁵. וכן נוהגין³⁶.

חוקק

כג. הקורע על העור כתבנית כתב - חייב, שהרי חקיקה היא בכלל כתיבה³⁷.

ולפי זה יש להתיר לילדים לשחק במשחקי אותיות וציורים (פאזל) שמחברים הרבה חלקים אחד בשני עד שנעשה משפט או ציור שלם, כיון שאין זה אלא מעשה קירוב בעלמא. אבל אם חלקי האותיות מתהדקים אחד בשני ע"י חיבורם - נראה שאסור, וכדלעיל סעיף שלפנ"ז. ולענין לתחוב אותיות בתוך מסגרת שמחזיקות את האותיות - ראה בדה"ש סי' קמד סק"י. פסקי תשובות סי' שמ אות טז והערה 51.
36. שוע"ר ס"ד. ואין חילוק בזה בין אם מקרב אות לאות או שמקרב חלקי האות עצמו (חידושי צ"צ נ, ב).
37. שוע"ר ס"ז.

30. כגון הכותב אשורית וחסר התגין מאותיות שעטנ"ז ג"ץ. וכן כל כתב מאיזו אומה שלא גמר אותיותיו כתיקונן (שוע"ר ס"ח. וראה שוע"ר סי' לו ס"ה. וצ"ע).
31. שוע"ר ס"ח.
32. אבל אם אינו תבנית כתב כלל - אינו חייב מן התורה (חידושי צ"צ נ, א. וכדלקמן בפנים בענין רושם).
33. שוע"ר ס"ח.
34. שוע"ר ס"ט. נראה דהאיסור הוא לא מצד התחיבה בכגד אלא מצד חיבור האותיות זו לזו.
35. כיון שאפשר להקריבן בקל בלי עשיית מעשה חדש - הרי הן כמקורבים ועומדים, ואינו עושה כלום בקריבה זו (שוע"ר ס"ד).

רושם

כד. הרושם³⁸ על העור כתבנית כתב - פטור, שאין זה דבר המתקיים. אבל אסור מדברי סופרים, גזרה משום דבר המתקיים³⁹.

כה. הרושם לסימן בעלמא⁴⁰, ואינו תבנית כתב כלל, ולא כמין אותיות⁴¹ - מותר בקלף, מפני שהוא קשה והרושם שבו אינו מתקיים. אבל בנייר - אסור⁴², מפני שהרושם שבו מתקיים זמן מרובה, ואסור מדברי סופרים, גזרה משום תבנית כתב שחייבים עליו כשהוא מתקיים.

ויש אוסרים אפילו בקלף, לפי שסוברים שהרושם לסימן בעלמא - חייב אם הוא דבר המתקיים, שכן היו רושמים על קרשי המשכן לידע איזה בן זוג⁴³. והרושם על הקלף שהוא דבר שאינו מתקיים - אסור מדברי סופרים, גזרה משום דבר המתקיים. וירא שמים יחמיר לעצמו כדבריהם⁴⁴.

כו. הרושם רשמים וצורות בשטר וכיוצא בהם כדרך שהציירים רושמים - חייב משום תולדת כותב⁴⁵.

מוחק

כז. המוחק על מנת לכתוב במקום שמחק - מאבות מלאכות הוא, שהיו כותבין על קרשי המשכן לסימן לידע איזה בן זוג ופעמים שמטה והיה מוחק מה

חייב, ובשריטה אחת על נסר אחד פטור, אבל אסור מדברי סופרים (שוע"ר ס"ז).

44. שוע"ר ס"ז. אף שהעיקר להלכה כדעה הראשונה.

45. שוע"ר ס"י. וראה לעיל סי' שב שאם צייר על כלי ובכך גמר את עשיית הכלי - חייב משום מכה בפטיש, אבל מצד הציור עצמו אין בו משום מלאכה.

וראה שוע"ר סי' שב ס"ה שאם צייר רק "מקצת הצורה" - הציור מצד עצמו אינו חשוב מלאכה". ונראה שאין בזה אפילו משום חצי שיעור, ודומה לכותב מקצת אות אחת (שאסור לכל היותר רק מדברי סופרים - ראה לעיל סעיף יט).

38. היינו בציפורן ולא בדיו, דבדיו הרי הוא כותב (חידושי צ"צ נ, א).

39. שוע"ר ס"ז.

40. כגון שרושם בציפורן על הספר לסימן במקום שיש טעות (שוע"ר ס"ז).

41. והיינו שהסימן אינו מוכר כסימן אצל בני אדם (על דרך המספר, כדלעיל בפנים), אלא הוא מין סימן שרושמים כמה בני אדם (ע"פ חידושי צ"צ שם).

42. אבל קיפול דפי הספר לזיכרון מותר (ראה שבט הקהתי ח"א סי' קל).

43. ולפיכך אם שרט על גבי דבר המתקיים, שריטה אחת על גבי שני נסרים או שתי שריטות על נסר אחד לסימן -